

da vas pesnik ne vodi samo ob obrežju južnega morja: njegovo morje se začenja razširjati v morje celega življenja, ki nas vse obkroža s svojimi izpremembami in nevarnostmi. Pisatelj pozna, kaj je bolešt, kaj je trud in delo. Njegovo rešilno upanje tiči v globokem družinskem čuvstvu, katero se kaže v ljubezni do staršev, soproge in otroka. Zlasti svoji soprogi in svojemu otroku posvečuje pesnik verze, ki so polni iskrenega čuvstva. Kdor išče v le-ti pesniški zbirki več nego samo kratkega časa, kdor v nji išče globokosti misli in dušeslovne vivisekcije, tisti z zbirko ne bo zadovoljen. Ali kar se mene tiče, zmerom rad čitam pesmi Klášterskega, ker so to verzi, o katerih piše francoski pisatelj O. Mirbeau: „Ce, qu' il y a de sublime dans les vers, c' est qu' il n' est point besoin d' être un savant pour les comprendre et pour les aimer . . . au contraire . . . Les savants ne les comprennent pas et, la plupart du temps, ils les méprisent, parce qu' ils ont trop d' orgueil . . . Pour aimer les vers, il suffit d' avoir une âme . . . une petite âme toute nue comme une fleur . . . Les poètes parlent aux âmes des simples, des tristes, des malades . . . Et c' est en cela qu' ils sont éternels . . . To, kar je vzvišenega v verzih, obstoji v tem, da ni treba biti učenjak, da bi jih človek razumel in ljubil . . . nasprotno: Učenjaki jih ne razumejo, največkrat jih prezirajo, zato ker so polni napuha. Da se verzi razumejo, je dovolj, imeti dušo, dušo popolnoma čisto kakor cvet . . . Pesniki govorijo dušam preprostim, žalostnim, bolnim . . . In v tem je njih večnost.“

Adolf Velhartický: **Ghisola**. Epická básněn. Král. Vinohrady. Nákladem Moderního života. 1902. — Odkar je Zeyer umrl, se ni prikazala v češkem slovstvu daljša epična pesem. Zeyer je bil zadnji, ki jo je negoval. Pisatelj „Ghisole“ je brzkone mislil, da že zbok tega čitateljem zelo ustreže. — V predgovoru pove, odkod je vzel gradivo za svojo pesem. Vzel ga je iz ene tercine Dantovega Pekla, ki slôve:

„Věř, já jsem onen, jímž Ghisola krásná
se podobila Marchesove vůli
jak hnusná ona zvěst dí mnohohlasná.“

Oni zavrženec, ki tako govori, je Venedico Caccianimico iz Bologne, ki je svojo sestro Ghisolo prodal ferarskemu plemenitašu Obizzu d' Este. Iz tega je Velhartický naredil celo pesem, v kateri se Ghisola opeva kot vzor čistosti in nedolžnosti, tako da se rajši sama umori, kakor da bi se vdala pohotnosti ferarskega plemenitnika. — Celó delo je sicer zanimivo pisano, ali vendar mu nedostaja prave

moči in živahnosti; razen tega ga katoliškim čitateljem ne morem priporočiti zaradi tega, ker je v njem sirova žalitev sv. Očeta.

M. Jahn: **Udolím života**. Povídky. V Praze. 1902. Nakladatel J. Ottó. — Jahnove „Povídky“ spadajo med boljše povesti. Predmeti so vzeti iz češkega vaškega življenja. V knjigi je dvanajst povestic, izmed katerih so najboljše: „Svědomí“, „Příživník“, „Ztracené stopy“, „Dvojí cestou“, „Rozpadlé kulisy.“ Zlasti ginljivi sta črtici „Příživník“ (o bratski ljubezni) in „Ztracené stopy“, kateri je vzet predmet iz otroškega življenja. Knjigi bi morda bolje pristojal naslov: „Z lidské bídy“, ker opisuje cela bodisi dušno bodisi telesno revščino in bedo. Vse v povesticah pa je dušeslovno utemeljeno, na svojem mestu ter zanimivo in resnično. Fr. Štingl.

POLJSKA.

Davnost in pomen poljskega jezika.

Ob času narodnih borb se morajo narodi ozirati v svojo preteklost, da znajo ceniti dragocenost svojih posestev in zakladov, katere morajo braniti, in da v tem dobijo novega poguma in nove podpore za bodočnost. Poljski narod se je v borbah za svoj obstanek rad oziral v svojo politično preteklost, mnogo pre malo se je pa oziral v preteklost svojega najvažnejšega narodnega zaklada: v preteklost svojega jezika. Ko so se drugi slovanski in neslovanski narodi trudili, da bi dali svojemu jeziku kolikor mogoče samoroden značaj in ga očistili onih primesi, ki se ne vjemajo z duhom jezika, so Poljaki preveč zanemarili splošno zgodovinsko in slovansko filologijo, ker so se zavedali starosti in razvitosti svojega lastnega književnega jezika.

Na kulturno važnost zgodovine poljščine je v preteklem letu opozoril svoje rojake znani poljski literarni zgodovinar dr. Aleksander Brückner, ko je dné 18. oktobra v Krakovu predaval o davnosti in pomenu poljskega jezika.¹⁾ Govoril je o jeziku v kolikor je nerazdružljivo zvezan s kulturo kot sredstvo in orodje omike in književnosti. Kulturno stališče jezika je velikega pomena, ker se ravno kulturno stanje jezika dá z največjo določnostjo preračuniti in se ne more falzificirati.

Pri nas, pravi dr. Brückner, imamo razna obrambna društva, nimamo pa društva, ki bi

¹⁾ Predavanje je objavil varšavski dnevnik „Słowo“, št. 254, 255 in 256.

varovalo jezik, da ga ne bi kvarili in samovoljno ravnali ž njim. Tudi v jezik se je vtihotapila ona poljska anarhija: pri nas na Poljskem dela vsak, kakor hoče. Ravno jeziku bi morali posvetiti največjo skrbnost in zelo važno bi bilo društvo, ki bi skrbelo za čistost jezika in za obrazovalnost njegove zunanje oblike.

Poljaki so dolžni spoštovanje svojemu jeziku, zato se morajo poučiti o njega pomenu, kaj je ta jezik in zakaj ga morajo ceniti.

Poljski jezik je jako star, tako kakor drugi slovanski jeziki. Pred drugimi slovanskimi jeziki se odlikuje po tem, ker tvori nekako središče med njimi, kakor je tudi poljski narod naseljen v sredi med slovanskimi narodi. Drugi slovanski narodi so prehiteli Poljake v oceni svojih prvotnih jezikovnih razmer. Navadno se je prezirala zgodovinska važnost poljskega jezika, ker Poljaki niso bili v zvezi s slovansko znanostjo.

Če pogledamo globlje v poljski jezik, v topografično poljsko nomenklaturu, vidimo, da je ravno ta integralni del poljskega jezika najstarodavnejši med vsemi slovanskimi. Tudi Rusi, ki so o tem bolje poučeni kakor Poljaki, to priznavajo. Drugi dokaz za starodavnost poljskega jezika so nosniki, ki so se v njem še popolnoma ohranili. Važna posebnost poljskega jezika je bogastvo samoglasnikov.

Notranji značaj poljskega jezika je najlepši dokaz za njega starodavnost. Drugi Slovani tega niso videli, ker jih je od tega odvrčala množina tujih izrazov v poljskem jeziku. To je res slaba stran poljskega jezika. Kakor so Poljaki v trgovini in obrti prezirali poljsko meščanstvo in podpirali tujce, Nemce, Italijane, Škote, Armence, žide, podobno so tudi svojim praslovanskim izrazom odpovedali gostoljubnost. Če ne gledamo toliko na množino, ampak bolj na raznolični značaj tujih besed, se prepričamo o krepki poljski kulturi, ki ni bila enostransko odvisna od tujcev, ampak je bolj samostojno sprejemala kulturno gradivo od raznih narodov. Pri tem je res preveč prezirala bogastvo svojega jezika; šele v najnovejšem času so začeli nekateri pisatelji v kulturni književni jezik uvajati pristne poljske izraze, ki so se še ohranili v narečjih.

K tem Brücknerjevimi opazkam bi se dalo še marsikaj dostaviti. Poljski jezik se je začel med slovanskimi narečji najprej razcvitati, in sicer brez zveze z drugimi Slovani. Individualistični značaj poljskega naroda je tudi jeziku vtisnil poseben pečat. Poljski jezik je v svojem bistvu, v nosnikih in v bogastvu samoglasnikov, v sintaksi in slogu res še dobro ohranil značaj in duha starega slovanskega

jezika. Vsled svojega nenavadno individualnega razvoja se je pa v svoji terminologiji in zunanji obliki vendar jako oddaljil od starega slovanskega jezika. Zato je južnovzhodna slovanska jezikovna skupina (Rusi, Bolgari, Srbo-Hrvati in Slovenci) v svojem besednem zakladu ostala splošno mnogo bližja staroslovanskemu jeziku.

Če se vprašamo, zakaj niso Poljaki bolj ohranili v svojem jeziku zveze s starim slovanskim in s sedanjimi slovanskimi jeziki, bi pač našli dovolj vzrokov v poljski zgodovini. Glavni razlog je gotovo ta, da Poljaki takrat, ko so imeli drugi Slovani že svoj književni jezik v cerkvenem staroslovanskem jeziku, še niso imeli svojega književnega jezika. V naslednjih stoletjih so se drugi slovanski jeziki razvijali le malo; poljski jezik je pa ravno v teh stoletjih napredoval najodločnejše po svoji lastni poti, popolnoma samostojno, brez zveze z drugimi Slovani. Važen razlog je tudi ta, da so oni poljski krogi, ki so odločevali zgodovino poljske države in kulture, dosledno prezirali preprosti narod, ki je v jezikovno-kulturnem oziru najvažnejši faktor. Poljsko plemstvo je vedno hotelo imeti odločilni vpliv in je zato oviralo pravo narodno politiko. Rajši so podpirali tujce, kakor pa da bi dovolili lepši razvoj poljskemu meščanstvu, ki bi bilo dalo državi bolj narodno smer in tvorilo most, po katerem bi si mogel narod priboriti vpliv na zgodovino in kulturo. Poljsko plemstvo se je mnogo premalo zavedalo onega zgodovinskega in kulturnega poslanstva, ki ga je Previdnost odločila poljskemu narodu, ko mu je dala mesto v središču Slovanstva.

Te razmere so vplivale na razvoj poljskega jezika; zato se kaže v njem vpliv onega duha, ki je uničil nekdanj mogočno poljsko kraljestvo.

Sijajnejša je preteklost poljskega jezika, če se ozremo na njega kulturni pomen. Najzanesljivejši znak za veliki kulturni pomen poljskega jezika je ta, da se ni omejeval samo na Poljsko, ampak je segal preko mej Poljske in s svojo kulturno silo osvajal narode, preden jih je dosegel poljski meč. Tako je na poljščino v XI., XII. in XIII. stoletju jako vplival staropruski jezik¹⁾; v ostankih tega jezika so učenjaki našli mnogo izrazov poljskega izvora. Vsled zgodovinskih razmer tukaj poljski kulturni jezik ni izvršil svojega poslanstva, katero je bil začel že tako zmagovalno. Poljska je svojo kulturno silo obrnila proti vzhodu.

¹⁾ Nam se zdi, da je Brückner prezrl, da so bili v severnonemških pokrajinah naseljeni Slovani, ki so se pomešali s Prusi in Nemci in podlegli germanizaciji.

Danes se nam zdi skoraj neverjetno, kako velik je bil kulturni vpliv poljskega jezika na severnovzhodne in južnovzhodne sosede. Bili

Najznamenitejši izmed starejših pesnikov rumunskih izročja Ivanu Sobieskemu pesem, pisano v poljščini.

K. GUSOV.

SOJENICE.

so časi, ko je bil poljski jezik celo v Rumuniji jezik izobraženih slojev. Značilen je dogodek, upodobljen na nekem reliefu v Bukarešti:

Najbolj je poljski jezik vplival na jezik maloruski. (Termin „maloruski“ ima Brückner za edini zgodovinsko opravičeni izraz.) V XVI.

in XVII. stoletju so Malorusi v Lvovu, Vilni in drugod pisali svoje knjige z ruskim pravopisom, toda zlog in duh je bil poljski. Pa to ni bila le posledica poljskega gospodstva nad Malorusi, ker se podoben vpliv, dasi manjši, kaže tudi v velikoruskem jeziku. V ruskem jeziku je neprimerno več poljskih besed, kakor ruskih v poljščini.

V onem času, ko je bil staropruski jezik pod poljskim vplivom, je na litevski jezik vplivala ruščina. Od XVI. stoletja pa je pojemal ruski vpliv; na njegovo mesto je prišel poljski. Litvani novega vpliva niso razločevali od prejšnjega; ohranili so od Rusov izposojene besede in jim dali poljsko obliko ter privzeli mnogo novih poljskih besed. Tako je litevski jezik, v katerem so Litvini pisali še pred nekoliko leti, postal napol poljski. Zdaj izkuša „Mlada Litva“ svoj jezik očistiti in zajema iz starodavnega besednega zaklada, ki je pa le malo znan Litvinom; zato morajo v opombah pojasnjevati take izraze.

Dandanes stroga nadvlada tujih držav in narodna samozavest sosednih narodov izključuje vpliv poljskega jezika preko njega etnografičnih mej. Zato se pa poljskemu jeziku odpira manjše, novo, dasi pravzaprav prastaro polje v Šleziji. Že Piasti so izgubili Šlezijo, ki je bila s tem cela stoletja odtrgana od Poljske in njenega vpliva. Zdaj pa v Šleziji iznova vstaja poljsko narodno življenje. Poljski jezik se je ohranil med preprostim narodom. Duhovniki brez vsake velikopoljske agitacije budé stoletja vspavano narodno zavest, in poljski narod prihaja na dan.

Najbolj se pa poljski jezik med slovanškimi odlikuje po svoji novi mogočni literaturi. Poljska literatura se lahko meri z rusko in daleč prekaša češko.

„Zato ne samo naš jezik“, pravi Brückner, „ampak tudi novejša literatura najlepše priča o naši sposobnosti in pravici do življenja,“
F. Ks. G.

„Matica Poljska“ je iz ustanove Košciuszkega pred kratkim izdala prvo knjigo pod naslovom „**Tadeusz Kościuszko**“, spisal A. Chłoniowski. Delo je spisano, kakor zahteva ustanova, v patriotičnem duhu. Na podlagi najnovejših znanstvenih raziskavanj slika pisatelj Košciuszka kot cvet in krono celega naroda. Knjiga je lepo opremljena z mnogimi slikami; ima 40 navadnih in dve barvani sliki. — Vel. 8°, str. 133, cena 1 K.

Ognisko. — V Varšavi je pred kratkim izšla prva številka novega mesečnika „Ognisko“ pod uredništvom L. Straszewicza. List je urejen popolnoma na nov način, kakršnega dozdej še ni bilo v poljskem časopisju. List je namreč bogato ilustriran in ima namen vedo popularizirati, širiti jo v najširše vrste občinstva. Prva številka ima 15 tiskanih pol vel. 8° in 70 ilustracij. Ker ima list namen širiti izobrazbo v najširše kroge in tudi v nižje sloje, zato je nenavadno po ceni; v Rusiji stane 4 rublje, v Avstriji 10 K. — Poleg mnogih raznovrstnih znanstvenih člankov bo v listu zastopano tudi leposlovje. Ne moremo še popolnoma presoditi, v kakem duhu bo list urejevan, vendar je videti, da se bo držal srednje poti in se izogibal vseh kočljivih vprašanj.

Koncert „Glasbene Matice“ dné 18. januarja 1903. — Razlika mika. Po tem pregovoru nam je zadnjič „Glasbena Matica“ ponudila brez šumečega vojaškega orkestra bogat glasbeni užitek. Na vzpored je dela malone same češke skladbe čeških skladateljev. Sodelovali sta tudi dve mladi češki umetnici: gdč. Magda

Dvořák, koncertna pevka v Pragi, in gospodična Marija Herites, virtuosinja na goslih iz Prage. Vzpored je prijetno menjaval s solotočkami za petje in z mešanim ter moškim zborom. „Moravski dvospevi“ dr. A. Dvořáka so krasne skladbe, polne ognja in čuvstvovanja, in priznati se mora, da jih je mešani